

TORSDAG 2 NOVEMBER. NR 44/2017

Vågar vi prata om änglar?

Sidan 10

Årets barnledare finns i Åbo

Sidan 2

Utställning motdrag mot antisemitism

Sidan 12

På gospelfest

Sidan 7

► **DENNA VECKA:** LOKALA INSIDOR TILL HELSINGFORS.

Nu brinner sorgens alla ljus

Mobbning på dagis är ett gemensamt problem

Sidan 8

Ingen tar ansvar för förstörd post

Sidan 5

I Dragsvik går tankarna till anhöriga och skadade

Sidan 5

LEDARE MAY WIKSTRÖM

En sorg som drabbade alla

FÖRRA TORSDAGEN var de förtvivlade frågornas dag. Vår son? Min storasyster? Mina vänner? Min grupp? Hade de stuttit i det olycksdrabbade Masifordonet? Var fanns de nu? Levde de? Timmarna innan beskedet kom att han, hon, de var okej var oändligt långa. För alltför många kom aldrig det lättade beskedet – i stället åtföljdes väntan av en sorg, som nu måste bearbetas länge. Den är personlig, för de familjer, vänner och släktingar som mist en ungdom. Vi sörrjer med er. Viddan av er förlust kan vi aldrig känna, bara djupt beklaga. Sorgen är er, bara er och saknaden efter den människa ni har förlorat kan vi inte känna i våra tankar och kroppar.

SAMTIDIGT drabbades hela Svenskfinland med en förödande kraft av kollisionen. Dragsvik brukar beskrivas som den finlandssvenska smältdegeln och i chockvägorna som gick längs med kusterna syns det. Så många har varit där, så många har någon som är där, så många har nyss kommit därifrån eller är på väg dit – eller känner någon som är det. I det låget var det bara riktigt att kyrkorna på de berörda orterna öppnade sina portar för sorgen, en efter en. Här hörde den hemma, här togs den emot. Det är en av församlingens uppgifter, och den saken noterades tacksamt av medlemmarna.

DET MILITÄRA är strikt inrutat men också där ställs människan i centrum. Militärt är inte motsatsen till humanit. Det hördes i de krackelerande rösterna bland förmännen på presskonferensen på torsdagsförmiddagen. När olyckan hade hänt avbröts övningarna, allt arbete koncentrerades på krisarbete och stöd. I ett sammanhang där närmare 1500 beväringar varje år froteras mot varandra löper sorgebudet snabbt. Det var ingen hemlighet vilket fordon som inte återvände, eller vilken stuga vars bäddar blev tomma. De första på olycksplatsen fick ta hand om svårt sårade jämnåriga. Andra känner just nu medskuld, för att de själva inte satt i bilen. Händelsen var tung att bära också för dem i ansvarspositioner: stammar, grupper, undersergeranter. Nu om någonsin är det viktigt att Dragsvik har en militärpräst. Ett känt ansikte, en person som gått i samma skor att vända sig till i förtroende, någon som med trons språk kan tala öppet om de svåra saker och livet vi inte kan förutse och aldrig helt förbereda oss för. Militärpastor Markus Weckströms uppdrag har aldrig varit så tydligt som den här torsdagen.

FÖR EN månad sedan talade den nya brigadkommandören för Dragsvik, Arvi Tavaiila, inför stiftets kyrkoherdar. Hans replik från den samlingen känns smärtsamt aktuell: "Det vi förbereder oss för vill vi inte att ska hända. Men beredskapen behöver finnas. Där ser vi kyrkan och kyrkans stöd som väldigt viktigt. I situationer där någon mist livet är militärprästernas arbete viktigt, i krig och i fred. Självt vill jag ha med kyrkans representant om jag måste gå till ett hem med ett sådant besked."

Den dagen kom tyvärr i torsdags.

May Wikström är chefredaktör för Kyrkpressen.

KYRKPRESSEN REDAKTIONEN

Ansvarig chefredaktör
May Wikström
tfn 040 831 3599
may.wikstrom@kyrkpressen.fi

Redaktörer e-post:
fornamn.efternamn@kyrkpressen.fi

Ulrika Hansson
tfn 040 831 6322

Christa Mickelsson
(tjänstledig)

Johan Sandberg
(Österbotten)

tfn 040 831 3599

redaktionen@kyrkpressen.fi

Nicklas Storbjörk
tfn 040 831 6545

Sofia Torvalds
Norrmalmsgatan 21 A,

tfn 040 831 6748

Emelle Wikblad
tfn 040 831 6836

Webbredaktör:
webred@kyrkpressen.fi

Layout: Malin Aho
tfn 040 831 6902

Utgivare: Fontana Media Ab

Bank: Danske Bank

IBAN: FI34 80001301158540

BIC: DABAFIHH

Paradbild: Nicklas Storbjörk

Tryck: Botnia Print, Karleby

ADRESSÄNDRING

Kyrkpressen är en gåva till dig från din församling!

I regel uppdateras din adress också i Kyrkpressens adressregister när du gör en flyttanmälan. I annat fall, vänligen kontakta din församling. Om du beställer Kyrkpressen privat kontaktar du oss: prenumerat@kyrkpressen.fi.

PROFILEN: PÄIVI LEINOLA
"När barnen säger att de inte har något att göra, då säger jag: Bra!"

Barnen lever just här, nu

När några barn i Åbo svenska församlings eftis skulle "leka Päivi" satte de sig i soffan och stirrade i taket. – Kroppen måste ta det lugnt så att själen hinner i kapp, säger Päivi Leinola, som blivit vald till årets barnledare.

TEXT OCH FOTO: **SOFIA TORVALDS**

Ungefär tjugo minuter över tolv dyker de första barnen upp på Åbo svenska församlings eftis på Auragatan i centrala Åbo.

– Var är pennvässaren? frågar en. En annan gör snabbt sina läxor och förevisar sedan en figur av hamapårlor som är nästan färdig och snart ska strykas.

Barnledare **Päivi Leinola** sitter vid ett bord i eftissalen och minns att det var ungefär på precis samma plats hon satt många år tidigare, i samband med sin praktik vid Kristillinen opisto i Åbo, och meddelade sin praktikhandledare att hon minsann inte hade något intresse av att jobba i församlingen. – De orden har jag fått äta upp. Många gånger! skrattar hon.

Längtar alltid annanstans

Päivi Leinola är född i Vasa i en helt finskspråkig familj. När hon skulle börja i ettan flyttade familjen till Stockholm. Hon gick i en finskspråkig klass, ändå lärde hon sig snabbt svenska.

– Jag lärde mig svenska på gården. Där bodde en ljuvlig grekisk pojke som hette Christian, och som tog mig under sina vingars beskydd. Jag lärde mig svenska av honom, i lekarna.

På 70–80-talet, minns Päivi Leinola, stod inte finnarna i särskilt hög kurs i Sverige.

– Sverigefinnarna hade dåligt ryk-

te. Men ännu medan vi bodde i Sverige började det svänga. Det blev liksom svenskarna och finnarna mot alla andra.

När hon gick i femman flyttade familjen tillbaka till Finland igen. Hon flyttade många gånger som barn, bytte skola och stad. Det har gjort att hon känner sig ganska rotlös, kanske också identitetslös.

– I Finland har jag ofta långtat till Sverige. Och när jag bodde där med min man och våra barn var små längtade jag till Finland. Det är en orsak till att hon, sedan 18 år tillbaka, bor i Åbo. När hon och mannen efter flytten till Finland konstaterade att det var svårt att hitta jobb i Vasa ville mannen till Helsingfors och hon till Tammerfors. Så de gjorde en kompromiss och flyttade till Åbo.

– Här trivs vi och här är våra barn rotade. Dessutom kommer man snabbt över till Sverige med båten.

Barn lever i nuet

När Päivi Leinola i tiden konstaterade att församlingen är den sista plats hon vill jobba på hade det att göra med sådant som hänt i privatlivet. Hon förlovade ett barn i en olycka för tolv år sedan – att graven finns i Åbo är en orsak till att hon ogärna flyttar bort.

– Jag ifrågasatte mycket som hade med tro att göra, och det var lite av en slump att jag fick jobbet som eftisleda-

Lämna in din annons på kyrkpressen.fi helt utan extra kostnad. För familje- och radannonser per telefon, mejl eller post tillkommer 5 euro i serviceavgift.

Annonsredaktör:
Erika Rönngård
tfn 040 831 6614,
annons@kyrkpressen.fi

Annonspriser:
Färg 2,05 €/spmm
Svart-vit 1,65 €/spmm
+ Moms 24%

Radannonser:
4,50 €/rad inkl. moms.
Familjeannonser:
1 €/spmm inkl. moms.

Ludvig Andersson,
tfn 044 050 3020,

Jonny Åstrand,
tfn (06) 347 0608,
eller post tillkommer 5 euro i serviceavgift.
fax (06) 347 1018

Prenumerationspriser:
Finland & Norden 65 €
Utländet 84 €
ISSN 0356-1275

Annonsförsäljning:
fornamn.efternamn@kyrkpressen.fi

PÄIVI LEINOLA

JOBBAR SOM BARNLEDARE I ÅBO SVENSKA FÖRSAMLING. BLEV NYSS UTNÄMND TILL ÅRETS BARNLEDARE AV KYRKANS BARNLEDARFÖRBUND.

FAMILJ: MAN, VUXNA BARN OCH TVÅ HUNDAR.

ÅLSKAR ATT GÖRA HUNDPROMENADER PÅ RUNSALA. "SER MAN ÖVER HUNDRA ANSIKTEN PER DAG PÅ JOBBET ÄR DET SKÖNT ATT UM-GÅS MED HUNDAR PÅ KVÄLLEN."

PÄIVI LEINOLA har planerat altar-skåp för barn. "Vad beror det som jag själv funderat på och inte har svar på. Då får jag fundera vidare till svar på. Då får jag fundera vidare till svar på? Hur kan det vara så här?"

Barnen väcker hennes egen förståelse att förundras över vardagen. Vissat på ett ettis där 40 barn och tre vuxna samsas om utrymmet.

– Men barnen lever i nuet. De tänker inte på det som hände för en timme sedan och på det som ska hända om en timme. För dem gäller just här och nu. De är ärligt sig själva, i stunden. Hon tycker också om att ha kontakt med deras familjer.

– Det är viktigt för mig att kunna vara ett stöd i olika sammanhang. Familjer

na förväntar sig också att vi har något i bagaget som gör att vi klarar av också sådant som har att göra med död och svårigheter.

När själen hinner ikapp

En del barn irtagasätter starkt allt som har med kristen tro att göra.

– Det tycker jag är bra, för då måste man själv tänka efter hur man motiverar saker, hur man berättar. Man kan inte tvinga någon, men man kan säga: Så här tror jag. Eller: Så här berättas det i Bibeln.

Åbo svenska församlings ettis satsar på att skapa minnen av släminingar och dotter. Därför bakar de bröd och bulle själva, gör smoothies och kräm och kokar gröt. När barnen åter läser nå-

ÄRKBISKOPVAL. Ville Auvinen, missionsledare för Sley (Finlands Lutherska Evangeliförening) meddelar att han ställer upp i ärkebiskopsvalet.

Auvinen berättar på Sleys webbsida att han ansers att kyrkan behöver en ledare som vågar stå för Guds ord också när det gäller emot majoritetens åsikt. Han ser fördelar med att delta i valet oberoende av om han blir vald eller inte. Genom att ställa upp kan han påverka hurdana diskussioner som förs. – Genom att vara med låter vi de så kallade konservativa röst bli hörd. Annars kan man få ett intryck av att det inte längre finns några som representerar en traditionell kyrka, eller att de inte vill sy-

Ny kandidat för konservativa röster med i ärkebiskopsvalet

Auvinen säger också till Kotima24 att han fått många förfrågningar om att ställa upp i valet. Hans undersökningar visar både inom väckelseörelsena och utomför dem. – I min stödtrupp finns speciellt sådana som representerar en traditionell kyrka. Men det är viktigt att de står till förfördelar som kandidater i ärkebiskopsvalet i februari nästa år.

de bibelnlga äktenskaps synen, säger Auvinen på Sleys webbsida.

Sedan tidigare har biskopen i Borgå stift **Björn Vikström**, riksdagsmannen **Ilkka Kantola** och teologie

doktor **Heidi Inkkinen** meddelat att de står till förfördelar som kandidater i ärkebiskopsvalet i februari nästa år.

VILLE AUVINEN. FOTO: JOHANNES HÄKÄMIES

Ekonomi och framtid i fokus på kyrkomöte

KYRKOMÖTET. Budgeten, kyrkans framtidsåtgärder och utredning av IT-kostnader är några ärenden kyrkans beslutsfattare kommer ta ställning till nästa vecka. Men något beslut i äktenskapsfrågan är ännu inte i sikte.

TEXT: EMELIE WIKBLAD

ARKIVBILDER: CHRISTA MICKELSSON

Biskoparna har skickat den färdiga utredningen om vigselrätten till kyrkomötets höstsession. Slutsatsen är att kyrkan inte bör ge upp sin rätt att viga.

– Jag har svårt att se att den skulle ge anledning till några förändringar, säger **Åsa A Westerlund**, som är en av Borgå stifts ombud.

Bo-Göran Åstrand, även han ombud för Borgå stift, intygar att den kyrkliga vigseln har starkt understöd.

– Vigselrätten vill man ha kvar på båda sidor, det är få som skulle säga att den inte är viktig.

I rapporten som gjorts av **Eila Helander** finns även slutsatser om vilka alternativ kyrkan har. Helander föreslår en kompromiss som gör det möjligt för präster att viga samkönade. Kyrkomötet kommer troligen besluta att redogörelsen ska behandlas inom ramarna för det ombudsinitiativ, om att utvidga kyrkans äktenskapsbegrepp till att omfatta par av samma kön, som lämnades in i vintras.

Men initiativet kommer inte att diskuteras på höstens kyrkomöte. Ärendet ligger nu på konstitutionsutskottets bord.

– Betänkandet blir färdigt tidigast till våren, meddelar biskop **Björn Vikström** som sitter i utskottet.

Westerlund och Åstrand var med i den grupp ombud lämnade in initiativet. Åstrand tycker det är glädjande att utredningen om kyrkans vigselrätt kommer till i stort sett samma slutsats som ombudsinitiativet, även om betoningarna är olika.

– För att hålla ihop kyrkan måste synsätten leva sida vid sida. Det är en realitet att båda grupperna finns och behöver få finnas, säger han.

Han är bekymrad över att läget i vig-

” Jag tror vi kommer märka steg för steg att terrängen blir mer krävande.”

Bo-Göran Åstrand

selfrågan eskalerat så snabbt under det här halvåret och hoppas detta kommer fram i kyrkomötets diskussion.

– Vi är på god väg att hamna i en sits där de världsliga domstolarna avgör hur det blir. Det är en stor förlust för kyrkan. Det blir tydligt att vi inte kan reda ut det själva.

Samtidigt är den fortsatta utmaningen att inte låta den här frågan överskugga andra viktiga ärenden.

Goda nyheter i budgeten

En återkommande stor fråga för kyrkomötet är hur kyrkans pengar ska användas.

– Budgeten är alltid viktig, både ur församlingarnas perspektiv och med tanke på kyrkan som helhet, säger Åsa Westerlund, som sitter i ekonomiutskottet.

I kyrkans budget och ekonomiplan ingår punkter som har konkreta följder för församlingarna och Borgå stift. Westerlund lyfter till exempel upp biskopens initiativ om ekonomiskt stöd till skärgårdsförsamlingarna för att hjälpa dem att fortsätta betjäna semesterfirare och turister.

I budgetförslagen ingår även att stifts-

ÅSA A Westerlund vill gärna lyfta upp ekonomifrågor, som är viktiga för församlingarna.

sekreterarna för mission och internationell diakoni ska bekostas från kyrkans centralfond. Hittills har deras lön betalats av missionsorganisationerna.

– Nu kom förändringen äntligen, kyrkan betalar sina egna anställda. Det har vi kämpat för i många år, säger Westerlund.

Ett initiativ om att göra en grundlig utredning av kyrkans IT-kostnader och organiseringen av datasystem och projekt ligger just nu på ekonomiutskottets bord. Initiativet grundar sig bland annat på församlingarnas missnöje med

BO-GÖRAN ÅSTRAND är bekymrad över att läget i vigselfrågan eskalerat snabbt.

Kyrkans servicecentral och medlemsdatasystemet Kirjuri. Westerlund säger att utskottets betänkande sannolikt blir färdigt under kyrkomötesveckan.

Betonar framtidsfrågor

Bo-Göran Åstrand vill också lyfta upp frågor som rör kyrkans framtid. En punkt på föredragningslistan är att Kyrkostyrelsen ska presentera en plan för hur de 17 framtidsuppdrag kyrkomötet godkände i våras – till exempel att främja frivilligarbete, utveckla ungas delaktighet i kyrkan förvaltning och

Låt ditt arv gå vidare.

Gör ett testamente fyllt av hopp.

Kontakta gärna vår jurist om du har frågor om testamenten.

Tarja Larmasuo, vicehäradshövding
tarja.larmasuo@finskamissionssallskapet.fi

020 7127 204

finskamissionssallskapet.fi/testamente

DE VACKRASTE JULSÅNGERNA

Sjungs för unga nära utslagning

De vackraste julsånger- na sjungs för 45:e året. Allsångsevenemangen samlar årligen nästan en miljon finländare. Så gott som varje församling inom Evangelisk-lutherska kyrkan ordnar allsångstunder med De

vackraste julsånger- na första advent och trettondagen. Allsångare sprider julstämning i köpcenter, skolor, kyrkor och församlingshem. De vackraste julsånger- na sjungs också utom-

lands i kyrkor och på ambassader. Finska Missions- sällskapet skickar sånghäften till cirka 20 länder.

En kollekt tas upp i samband med De vackraste julsånger- na. Förra året samlade man in 1 090 000

euro, vilket är ett rekordresultat, för hjälpbehövande barn i världen. I år ljuder De vackraste julsånger- na för ungdomar som riskerar utslagning.

Det finns nu fler ungdomar i världen än någonsin förr – hela 1,8 miljarder. Av dem bor nio av tio i u-länder.

Kyrkan tar inget ansvar för post

MUSIKUTRUSTNING. Kyrkans servicecentral Kipa tar inget ansvar för musikutrustningen till Närpes församling som sändes till fel adress och förstördes.

TEXT: JOHAN SANDBERG

– Vi ser inte att vi har orsakat felet. Närpes paket skickades till fel adress på grund av att leverantören bytt beställningssystem, svarar **Anne Saloniemi** på Kipa per e-post på ansvarsfrågan.

För två veckor sedan skrev vi om ett paket med musikutrustning som Närpes församling beställt men som av misstag sändes till faktureringsadressen Basware/Närpes församling. Basware skannar församlingarnas fakturor och vidarebefordrar dem elektroniskt till Kyrkans servicecentral Kipa. Avtalet mellan Kipa och Basware instruerar samtidigt Basware att förstöra all post som inte ska skannas.

På frågan om det är lagligt att två parter kan avtala om att förstöra post avsedd för en tredje part som kommer till fel adress svarar Saloniemi endast:

– Vi har avtal om skanning av fakturorna.

Basware hänvisar i sin tur till avtalet med Kipa. Det förblir oklart om församlingarna gett Kipa denna rätt i sitt avtal med servicecentralen. Saloniemi nämner inte att det ingår i avtalet mellan Kipa och församlingarna.

När vi gick med i Kipa 2017 skrev vi på något sorts avtal, säger ekonomichef **Kjell Storgeust** i Närpes. Om det står något om att förstöra försändelser i avtalet så hör det till det finstilta.

Ingen dokumentation

Basware bekräftar att deras skanningscentral förstört paketet. Däremot är sättet på vilket det förstörts inte dokumenterat.

– Det görs ingen doku-

KYRKPRESEN RAPPORTERADE om det försvunna paketet för ett par veckor sedan.

mentation av hur enskilda försändelser förstörts. Det är bara en tjänst vi gör för Kipa, meddelar kommunikationschef **Jukka Jänönen** på Basware.

Enligt honom förstörts pappersdokument med beaktande av datasäkerheten normalt med räkningarna. När det som i detta fall handlar om notställ och elektronik blir det aningen till energifall eller elektronikskrot.

Enligt Saloniemi har Kipa ingen orsak att tvivla på Basware.

Men svaret skingrar ändå inte misstanken om att någon tagit hem utrustningen som församlingen betalt.

– Vi har gett information till alla församlingars medarbetare före övergången till Kipa om att faktureringsadressen är ny, att varorna ska skickas till församlingen men fakturan till den nya adressen, skriver Saloniemi.

– Men vi har inte fått någon information om konsekvenserna för försändelser som går till faktureringsadressen, säger Kjell Storgeust.

För krångligt

Hela problematiken kunde ha undvikits genom att Kipa i likhet med Baswares alla andra kunder tecknat avtal om vidarebeford-

ring av feladresserade försändelser. Kipa anser att det blir för krångligt.

Enligt Basware kommer inga paket och dylikt till deras andra kunder. Basware har inte heller gått med på att göra kontrakt med de enskilda församlingar som skulle vara intresserade av denna tjänst.

Det innebär att Kipa borde vara avtalsparten, inte församlingarna.

Patric Sjölander, ledare för ungdomsarbetet i Närpes församling har polisanmält Basware i ett försök att få den beställda utrustningen eller dess värde på 389 euro ersatt.

I MAJ beslöt kyrkomötet om framtidsåtgärder, nu är det dags att se hur planerna går vidare.

slopa stiftsfullmäktige – ska fortsätta.

Där har man startat upp arbetet väldigt bra. Det sker saker redan nu på flera punkter, säger Åstrand, som hoppas att kyrkomötet fortsättningsvis kan ha en givande diskussion om framtidsfrågor.

Han säger att den responsbegäran som Kyrkostyrelsen i somras skickade ut till församlingarna visar att det inte kommer att bli lätt att krympa kyrkan som organisation när pengarna tryter. Även Kyrkans fyraårsberättelse är en punkt på kyrkomötesagendan. Den lyfter fram de stora utmaningar kyrkan har framför sig.

Jag tror vi kommer märka steg för steg att terrängen blir mer krävande, säger Åstrand.

KYRKOMÖTET

• **Kyrkomötet** är kyrkans högsta beslutsfattande organ, som utformar kyrkans lagstiftning, fattar beslut om förvaltning, ekonomi, kyrkans lära och arbete.

• **Kyrkomötet samlas** två gånger per år i Åbo.

• **Årets höstsession** hålls den 6–9.11.

OLYCKA DRAGSVIK

Lugn men tung stämning

– Stämningen är lugn och samlad, men naturligtvis tung för de som drabbades närmast, säger **Markus Weckström**, militärpastor vid Nylands brigad.

Fyra personer omkom och elva skadades förra torsda-

gen, när en rälsbuss och ett militärfordon krockade vid en plankorsning i Skogby i Raseborg. Tre av de förölyckade var beväringar.

– Våra främsta tankar går till de anhöriga och de som är svårt skadade.

På torsdagen gav brigadens krisgrupp akut kris hjälp, med hjälp från för-

samlingen och HUS akutpsykiatriska vårdteam.

Weckström har varit i kontakt med anhöriga till de beväringar som omkom och besökt de skadade beväringar som förts till Tölö sjukhus i Helsingfors.

– Vi får vara tacksamma att stödet kom fram och att den akuta situationen avkla-

rades. Min känsla är att de som behövde stöd fick det.

När beväringarna i fredags åkte på permission fick de med sig uppgifter om vart de kunde vända sig för att prata och uppmunades att tala med sina nära. Under början av veckan har de som drabbades närmast haft lite lättare program.

– En del av att arbeta vidare är också att ta upp den goda uppgift som vi fortfa-

rande har, säger Weckström.

Han delar med sig av två strofer som burit honom under de här dagarna: ”Som din dag så skall din kraft och vara” och ”Se jag är med er alla dagar intill tidens ände”.

– En god sak var att märka att man från så många håll i stiftet bad för oss. Det märktes, vi var burna.

FÖR MÅNGA är ljusständning på gravarna under allhelgonahelgen en mycket viktig tradition.

Livets väg är också ljusets väg

AVSKED. Ljuset är en stark symbol. Det följer oss från dopet till döden. Det tröstar, stillar och hjälper oss att minnas.

TEXT: **ULRIKA HANSSON** FOTO: **NICKLAS STORBJÖRK**

Barbro Eriksson är sjukhuspräst på Mejlans sjukhusområde i Helsingfors. Hon ser livscykeln på nära håll i sitt jobb, från dop till avskedsandakt och allt där emellan.

LJUSHAVET VID Allhelgona får de flesta att stanna upp. – Man blir stilla inför tända ljus, säger Barbro Eriksson.

Vid dopet

– Ljuset ges brinnande vid ett dop. Det blir en tyst symbol för det Jesus sa: Jag är världens ljus.

Ibland tar livet helt andra vägar än vi hade hoppats på.

– Jag minns speciellt när jag jordfäste ett barn som jag hade döpt några år tidigare. Mamman funderade på vad hon skulle göra med dopljuset.

Hon beslöt sig för att tända det och låta det brinna ner. Det tog sjuttio timmar, och hon släckte det inte under den tiden.

I sjukrummet

Ofta ombeds sjukhusprästen att hålla en avskedsandakt när någon dött. – Det blir ett värdigt slut som på något vis sätter ramar på sorgen. På sjukhuset är allting väldigt avskalad, då blir ljuset en mycket stark symbol.

Men i sjukhusmiljö är levande ljus inte tillättna av säkerhetsskäl, och det kan tyckas låta sterilt att prata om ledljus.

– Men de moderna ledljusen har till och med fladdrande låga numera. Jag har ibland ett ledljus i fickan inför en avskedsandakt.

Också andra symboler är viktiga under en avskedsandakt, som kan hållas flera dygn före döden eller efter att någon avlidit.

– Jag har min bönbok med mig och en ikon på Jesus och Jesu mor. Jag brukar också plocka fram ett kort med en ängel. Det får bli altartavla när jag ber att Guds änglar ska ta emot den döende.

– I kyrkan använder vi många symboler. Det är svårt att sätta ord på sorg och död. Jag tror att kyrkans symboler och ritualer lugnar och tröstar.

– Vi får komma ihåg att Jesus själv var ängestfyllad inför sin död. Och till tröst för dem som inte finns till hands när en nära anhörig dör: lärjungarna orkade inte vaka med Jesus. Det sägs att de efter hans död var rädda.

Vid graven

På alla helgons dag fylls mörkret av hundratals ljus på många begravningsplatser. I Barbro Erikssons barndomshem har det alltid varit en viktig tradition med ljusständning på gravarna.

– Min mamma är 92 år och hon sköter det fortsättningsvis. Hon tänder alltid

gravljus på alla helgons dag och på julafton. Det har varit oerhört viktigt för henne att hon får göra det själv.

Ljusständningen i kyrkan under allhelgonahelgen fyller en slags kollektiv funktion.

– När vi ser att 50 ljus tänds för de som gått bort sitter kanske 300 personer i kyrkan som har sorg.

I vardagen

När en nära anhörig till Barbro Eriksson gick bort för ett par decennier sedan berättade hon det för en äldre släkting men fick inte de traditionella kondoleanserna till svar.

– Min släkting sa bara: vi tänder ett ljus och minns. Det kändes fint.

Ljuset drar ner på takten. – Man blir stilla inför tända ljus. Därför blir det andakt.

Och med sorg kan man inte skynda. – Människor tror att det är bråttom ut ur sorgen, men man får ge sig tid. Det får ta tid att sörja.

Böcker i saknad och sorg

Patrik Hagman
Sorgens gåva
är en vidgad blick
Patrik Hagman har upplevt flera stora förluster i sitt liv. I *Sorgens gåva* är en vidgad blick skriver han om vad som händer i en människa när sorgen så påtagligt kliver in i ens liv.

John Vikström
I sorgens tid
En bok till tröst för den som förlorat en nära anhörig. Ärkebiskop emeritus John Vikström reflekterar över vad det kristna hoppet innebär och hur nya landskap så småningom kan öppna sig för den som sörjer.

Kerstin Hesslefors Persson
När sorgen värker 9,00
Mimma Olsoni-Broman
Om du ännu fanns 5,00

Anna Ekman (red.)
Stanna alla klockor 16,50
Anja Porio
Störst är kärleken 19,80

DEN ÅLÄNDSKA artisen Yohan Henriksson var inbjuden som gästartist när den andra upplagan av Ålands Gospel gick av stapeln i Mariehamn i helgen.

”Man blir nästan religiös”

ÅLAND GOSPEL. Senaste helg samlades omkring hundra körsångare från Finland, Sverige och Åland i Mariehamn för att sjunga gospel.

TEXT OCH FOTO:
JOHAN MYRSKOG

Om man får tro arrangörerna är gospel inte särskilt utbrett på Åland. Att samla ihop en masskör och hyra kulturcentret Alandica med sina 600 sittplatser kan således kännas som en rätt riskfylld satsning, men Åland gospel drog nästan fullt hus och levererade en fin fest. Köreorna 2the Lord och

Gudskelov från Sverige samt His Master's Noise och Mrs. Bighill Singers från Finland förenades med de åländska köreorna Good News och barnkören Jomala Joy. Den sistnämnda kören, som bestod av femte och sjätteklassister, visade prov på stor mogenhet då de tillsammans med dirigenten ledde publiken i allsång av en svensk version av gospelklassikern Down By The Riverside.

De olika köreorna fick alla utrymme för två egna sånger. De bjöd på bra variation under den drygt två timmar långa konserten. Repertoaren bestod av allt från gossanfullt hus och levererade en fin fest. Köreorna 2the Lord och

terna var masskörens version av I still Haven't Found What I'm Looking For av U2. Bandet, som leddes av pianisten **Andreas Hemström**, skötte sig prickt fritt genom hela kvällen.

Det är så mycket glädje **Sanna-Mari Suutarinen** från Good News njöt för fulla drag av att sjunga i med i masskören.

– Det var jättekul och mäktigt. Alla körer fick ha sin egen stund. Det blir en bra representation då alla körer har sina egna stilar.

Hon tyckte också att det var ett bra drag att involvera den åländske artisen **Yohan Henriksson** som soloartist

tillsammans med masskören. – Han är vanligtvis inte med i gosselsammanhang, han är mer av en rockare, men man såg på honom att han njöt.

Sanna-Mari Suutarinen tycker att alla människor borde sjunga gospel.

– Man får använda sin röst på ett speciellt sätt. Det är så mycket glädje, och man berörs. Man blir nästan religiös.

För en av huvudpersonerna bakom Åland gospel, **Anders Hallbäck**, blev festen en succé.

– Jag är nättänjd över att köreorna fungerade så bra tillsammans och är glad över kulturmötet mellan Finland och Sverige. Vi tyckte det passade bra att mötas i mitten, på Åland.

Att helgen lockade så många besökare, är något som Hallbäck är speciellt glad över.

– 400 personer i publiken är en stor gosselpublik för att vara Åland.

Huruvida det blir någon ny gosselifest nästa år återstår att se.

– I det här skedet planerar vi att ordna nästa gosselhelg år 2019. Vi skulle vilja att det blev ännu större i framtiden, men det kräver mer jobb och fler kontakter.

TOTALT SEX KÖRER deltog i gosselifesten. Barnen från Jomala Joy njöt av att sjunga inför en storpublik på 400 personer.

PÅ TVÄREN EMELIE WIKBLAD

En kärleksförklaring till biblioteket

Det slog mig häromveckan hur bra det är med bibliotek. Vad skulle jag göra utan dem?

När jag var tolv eller tretton var det en katastrof i mindre skala om jag en

sommarfredag insåg att biblioteket hunnit stänga och den lånade bokhögen var utläst. På den tiden var det så enkelt att gå fram till hyllorna med ungdomslitteratur, låta blicken vandra över ryggarna, och välja ut det som fångade min uppmärksamhet.

På senare år har min uppskattning för biblioteket handlat minst lika mycket om det fysiska utrymmet. Jag har gjort intervjuer och grupparbeten på bibliotek och spenderat oräkneliga läs- och skrivtimmar där. Utsikten över en bordsavskärmning klädd i grått

filttyg bjuder nämligen inte på speciellt många distinktioner – till skillnad från en lägenhet med tvätthögar och full diskho. Och den som vill ha lite mer visuell stimulans kan välja utsikten över hustak och domkyrka i stället.

Biblioteket ombesör-

jer även många av de allra mest grundläggande mänskliga behoven. Senaste vecka hände det ett par gånger att jag befann mig i en okänd stad och hade någon timme att döda innan mitt färdmedel skulle ta mig därifrån. Så jag sökte upp biblioteket.

Tak över huvudet, skydd mot elementen, rinnande vatten, någonstans att sitta i lugn och ro – allt helt gratis. Sannolikt även en tidning eller trådlöst internet om väntan skulle bli lång. Jag funderar om det finns något här som kyrkan kunde hämta inspiration av?

MED FINKÄNSLIG SAKKÄNNEDOM FRÅN ÅR 1945

BEGRAVNINGSBYRÅ
ARMAS BORG & Co Ab

Annegatan 12 00120 HELSINGFORS Tel 612 9890
www.arnasborg.fi Jour 0400 977 000

Mikko Mononen Oy
BEGRAVNINGSBYRÅ

Med Er i stunder av sorg,
redan i 100 års tid.

HAUTAUSMONONEN.FI

Hedra minnet
Begravningsjänster med tiotals år av erfarenhet.
Blomsterarrangemang, unika kistor, urnor.

Nu även i BORGÅ.
Vi rekommenderar tidsbeställning.

Blomster- och Begravningsjänst
P. Borg & Co 30 år

Fredsgatan 25, Borgå, tel. 010 322 0080
Stora Byvägen 27, Sibbo, tel. 09 239 2882
www.borg.fi • info@borg.fi • info.porvoo@borg.fi

Vad varje nära anhörig borde veta?

Fritt informationspaket samt kostnadskalkyl hos oss

ESBO BEGRAVNINGSBYRÅ
Esbo centrum | Esboplatsen 7
Tel (09) 7002 4828 | info@espoonhautaustoisimo.fi
www.espoonhautaus.fi

MEMORIA

VÅR ERFARENHET - ER TRYGGHET
Med omsorg och omtanke om Er
Begravningsbyrå
Marjamäki

Även gravstenar m.m.
Herrholmsgatan 14, Jakobstad. Tfn 06 723 1730 dygnet runt

Finlands Begravningsbyråers Förbund
auktoriserad begravningsbyrå

MOBBNING. Också dagisbarn utesluter och manipulerar andra. Den goda nyheten är att de skadliga mönstren är lättare att bryta när barnen är små.

Vem lekte du med i dag?

TEXT: SOFIA TORVALDS

Pojke, fem år, berättar om mobbning: "Att man lurar samma mäniska alltid."

– Vi tänkte att den fysiska mobbningen skulle vara det största problemet, men det visade sig vara den psykiska. Det som barnen lyfte fram som det mest sårande och kränkande var att bli utesluten ur leken. Känslan av att "ingen väntar på mig".

Det säger **Maria Stoor-Grenner**, som är sakkunnig inom det mobbningsförebyggande arbetet på Folkhälsan. När Folkhälsan år 2009 inledde ett samarbetsprojekt med Mannerheims barnskyddsförbund för att utveckla mobbningsförebyggande metoder för dagvården visade det sig snabbt att ingen riktigt visste hur verkligheten såg ut. Förekom ens mobbning på dagis?

Jovisst, visade de intervjuer Stoor-Grenner och hennes kolleger gjorde.

– När vi ville veta om någon retades och var elak, då kom barnen med rapporter om fysisk mobbning. Men om vi frågade "Vad är det som gör dig ledsen?" fick vi höra hur ledsamt det är att inte få vara med, eller att någon ändrar lekens regler så att man blir utesluten. En pojke berättade att han jättegärna skulle vilja vara med i en hemlig klubb som en annan pojke hade grundat, men alltid när han ville komma med så stängdes den.

Mobbningen handlade mycket om att manipulera reglerna i leken så att någon blev utesluten eller inte fick vara med på samma jämbördiga nivå som alla andra.

– Barnet fick till exempel vara med, men fick rollen som utekatten som bodde utanför huset.

Små barn övar sig ännu

I dag jobbar två sakkunniga på Folkhälsan med hela Svenskfinland som arbetsfält och stöder dagvårdspersonal för att de ska kunna förbygga och ingripa i mobbning. De har till exempel i samarbete med forskare och tre pilotdaghem utvecklat ett material som heter *Kompiskunst*, och som innehåller konkreta övningar för hur man skapar trygga relationer och en trygg grupp på dagis.

– Små barn övar sig ännu på att samspela. De kommer att göra en massa misstag på vägen, men här handlar det om hur vuxna förhåller sig till barn och deras samspel. Vi hjälper barn med mycket praktiskt på dagis – att klä på sig, vid maten, vid vilan – men ibland glömmes vi bort hur viktigt det är att stöda barn när det kommer till relationerna. Det är det svåraste som finns: att knyta och upp-

– **DET MEST** sårande är att bli utesluten, säger Maria Stoor-Grenner som tillsammans med kollegan Jennie Stolzmann-Frankenhauser jobbar med att förebygga mobbning på dagis. FOTO: SOFIA TORVALDS

rätthålla vänskapsrelationer. Det kräver jättemycket färdigheter och samspelskunskap, säger Stoor-Grenner.

Definitionen på mobbning är att det ska ske vid upprepade tillfällen, att det ska finnas en maktobalans, och att det ska vara en medveten negativ handling. Men när vet små barn att deras handlingar kan skada och sårar? Ny forskning visar att empatiutvecklingen startar tidigt. Maria Stoor-Grenner påpekar att om och när barnet inte är medvetet om vilka konsekvenser dess handlingar har är det de vuxnas uppgift att informera dem.

– Om barn skulle förstå hur mycket mobbning skadar andra, om vi skulle föra de här moraliska diskussionerna med barnen, tror jag att många skulle upphöra med det. Mobbning bland små är ett inlärt beteende. Det betyder också att man kan lära sig att inte mobba.

På något sätt har mobbningen gett vinster för barnet. Då måste man bryta mönstret, och sedan måste barnet lära sig andra sätt att samspela.

– Det kommer barn inte att lära sig genom straff och skuldbeläggande. Sällan får man en människa att ändra sig genom att få henne att känna sig dålig. Både den som utsätter och den som blir utsatt behöver få hjälp, hela gruppen behöver stöd.

Ett grupphenomen

En mobbningsvinst kan vara att höja sin egen status. Mobbning handlar nämligen mycket om makt.

– Mobbning kräver en publik. Om ingen skrattar med och tycket det är bra, om ingen hakar på, då tappar det sin mening. Eftersom mobbning är ett

grupphenomen har varje barn en roll i gruppen. I stället för att fokusera på den som blir utsatt och den som utsätter har vi funderat på hur vi skulle kunna få barn som finns runtomkring att ingripa, eller åtminstone att inte skratta med. Hur när vi de tysta åskådarna, som är den största gruppen?

När Maria Stoor-Grenner åker omkring och talar om mobbning med dagispersonal och med föräldrar brukar hon ta till Pelle Svanslös. Pelle är offeret, Måns är mobbaren, Bill och Bull är medlöpare. Men sedan finns förstärkarna, de tysta godkännarna – och försvararna (Maja Gräddnos!).

– Om vi klarar av att skapa en stor grupp försvarare bryts maktbalansen. Vi har märkt att många barn känner att deras enda alternativ för att ingripa är att själva gå emellan. Men det säger sig självt att det kräver väldigt mycket mod, det är väldigt få som klarar av det, även bland oss vuxna. Vi vill öppna upp för att det finns andra saker du kan göra.

Du kan till exempel efteråt gå till offeret och säga: det här är fel.

– När det kommer till små barn har vi uppmuntrat till att barn ska komma och berätta om mobbning. Vi ska inte kalla deras berättelser för skvaller, utan ta dem på allvar. Forskning visar att ju äldre barnen blir, desto mer sällan kommer de och berättar om mobbning för en vuxen. För att kunna ingripa måste vi få veta att det förekommer.

Alla har vi ansvar för barnen

Hos en förälder som får höra att det egna barnet mobbas eller mobbar väcks starka känslor. Vad har jag gjort för fel, har mitt barn dålig självkänsla? Har jag varit dålig på att sätta gränser?

– Man ska försöka lyssna på barnet utan att döma. Om barnet varit den som utsatt någon annan hjälper det inte att skälla och bestraffa, det finns inga belägg för att det fungerar, tvärtom, det kan förvärra situationen. Det är viktigt att tydligt signalera att mobbning inte är acceptabelt. Försök sätta dig in i barnets situation: Hur kan barnet göra nu för att gottgöra? Försök väcka barnets empati, men också tydligt visa att du följer med och ska se till att mobbningen upphör, tillsammans med dagispersonalen.

I december kommer Folkhälsan med ett nytt material: *Tillsammans skapar vi trygga relationer på dagis*. Poängen är att visa att det finns mycket föräldrarna kan göra för stämningen i dagisgruppen.

– Jag önskar att vi skulle komma bort från "mina barn och andras ungar". Att vi skulle förstå att för att mitt barn ska ha det bra på dagis behöver alla i gruppen ha det bra. Alla har vi ansvar för barnen: allt från kalasinbjudningar till

att vi samtalar med barnen om relationerna.

Man kommer långt med att prata med barnet. Vem leker du med? Finns det någon du aldrig leker med? Och när det gäller kalas: Varför vill du inte bjuda den eller den?

– Det är klart att livet inte alltid är rättvist och att man kanske inte alltid kan bli bjuden, men har du ett barn som sällan eller aldrig är bjuden vet du att det påverkar barnets självkänsla. Det barnet kommer i ett väldigt tidigt skede att känna att "jag är inte den som är omtyckt eller efterlängtat". Det finns inget som är så förödande för ett barn som att inte få känna tillhörighet. Det är allas vår uppgift att få barnet att känna tillhörighet. Det är kanske just det stökiga barnet som behöver bjudas.

Bryt marginaliseringen

Tolv procent av dagisbarnen är på något vis involverade i mobbning, antingen som mobbare eller offer, eller i en dubbelroll som mobbare/offer. Det är gruppen med dubbelroll som behöver särskilt mycket stöd.

– Det är barn som andra inte vill leka med för att de tycker att de söndrar och stör, är aggressiva eller elaka. Medan barnet självt upplever att det blir utsatt och uteslutet.

Forskning visar att när det kommer till barn i behov av särskilt stöd är det fyrdubbelt fler barn som har rollen som både mobbare och offer.

– Här har vi en grupp som löper risk att bli marginaliserad. Om du redan som fyraåring inser att du är den som ingen vill leka med för att du är den som bara söndrar och stör – hur ser din självbild ut när du är tolv år gammal? Det barnet hamnar lätt i en ond spiral. Det börjar kanske med att barnet har lite svagare sociala förmågor, har svårt att komma med i leken och använder sig av felaktiga handlingsalternativ. De andra blir irriterade och det här barnet blir uteslutet – då får det inte heller träna de förmågor som det så väl skulle behöva träna. Så snurrar det på. Här är det viktigt att bryta spiralen och ingripa i tid.

DET HÄR KAN DU GÖRA SOM FÖRÄLDER:

Signalera till ditt barn att andra barn är viktiga genom att hälsa på alla när du kommer till dagis.

Hälsa på andra föräldrar och lär känna dem.

Lär dig namnen på barnen i ditt barns grupp.

Bjud hem många olika barn.

Tänk på hur du pratar om andra barn och om pedagogerna på dagis.

"Ibland glömmes vi bort hur viktigt det är att stöda barnen när det kommer till relationer. Det är det svåraste som finns: att knyta och upprätthålla vänskapsrelationer."

Maria Stoor-Grenner

ÄNGLAR. Varför är det så svårt att förhålla sig till änglar? Är det för att de än framställs som milda varelser i pastell, än som stränga och kraftfulla himlaväsen? Om änglarna verkligen är en kraft att räkna med i vår vardag borde vi ju tala om dem mycket mer.

Tar du änglar på allvar?

TEXT: MONICA VIKSTRÖM-JOKELA

ILLUSTRATION: MALIN AHO

I det finländska samhället har änglar blivit symboler för det som kallas nyandlighet, med allt från enhörningar till kristaller och älvor. Det här framkommer bland annat i de forskningsresultat som **Terhi Utriainen**, professor i religionsvetenskap vid Helsingfors universitet, denna höst har låtit publicera i boken *Enkeleitä työpöydällä – Arjen ja lumon etnografiaa* (se Helsingin Sanomat 22.10). Hon skriver att en av dem som har banat väg för änglaboomen är den irländska författaren **Lorna Byrne**. När jag möter Lorna Byrne för en intervju tar hon emellertid avstånd från mycket av det som ofta buntas ihop under beteckningen nyandlighet. Hennes budskap är: Guds hjälpkrafter och tjänare, änglarna, står hela tiden till buds. Du behöver bara kalla på dem. Så varför inte göra det?

Änglar som julgubben

Jag sitter med i en arbetsgrupp som ska skapa ett material för barn kring kyrkoåret och dess berättelser och med anledning av det har jag stannat inför temat änglar. Vad vill vi egentligen säga om dem idag? För mig har detta med änglar också blivit en fråga som jag känner att jag personligen måste låta mig utmanas av. Många av oss som var barn på 1960-talet somnade in under en tavla med bilden av en skyddsängel. När jag fick egna barn var jag också mån om att fästa en bild av en ängel ovanför deras säng. Men precis som många andra föräldrar, och nu talar jag om oss som verkligen vill ge våra barn en kristen fostran, sluta

tade jag tala om änglar ungefär samtidigt som jag slutade påstå att den där gubben med mask och luva verkligen är julgubben. Idag frågar jag mig varför jag gjorde det.

– Änglar har blivit kommersialiserade, säger Lorna Byrne. Vi tar dem inte på allvar. Men min tro är att vi borde förhålla oss seriöst både till vår skyddsängel och andra änglar.

Du är aldrig ensam

Lorna Byrne kallas ofta för mystiker. Den amerikanska teologen **Matthew Fox** har jämfört henne med det medeltida helgonet **Hildegard av Bingen**. Medan vi samtalar tänker jag att all mystik verkar väldigt avlägsen denna kvinna som så konkret och vardagligt berättar om änglarna hon dagligen möter och deras budskap. Men när jag efter intervjun googlar ”mystiker” inser jag att titeln trots allt passar bra in på Lorna: en person som har upplevelser som hon tolkar som möten med en djupare verklighet. Det är just dessa möten Lorna skildrar i sina böcker. Inom mystiken finns ofta ett gränsöverskridande drag. Lorna Byrne är själv katolik, men betonar att änglarnas närvaro är fullkomligt oberoende av en persons tro eller avståndstagande från religion.

– Under mina resor träffar jag barn och vuxna med vitt skilda livsåskådningar. Jag har varit inbjuden både av imamer och rabbiner att tala om änglar som en del av vår verklighet. Gemensamt för alla är insikten om vilken enorm skillnad det innebär när en människa blir medveten om att hon har en skyddsängel. Du är aldrig ensam. Ingen är någonsin ensam.

Lorna Byrne föddes på Irland år 1953 och hon säger att hon alltid kunnat se

änglar och tala med änglar. För ungefär tio år sedan fick hon uppdraget att skriva en bok om sina erfarenheter. Resultatet blev *Änglar i mitt hår*, som också har fått stor spridning i Finland. Efter det har Byrne gett ut ett flertal böcker och är ständigt inbjuden som talare på olika håll i världen.

Vad vågar jag säga till barnen?

Det är lätt att vända ryggen till om man hör någon påstå något så extraordinärt som att hon ser änglar. Jag hör själv till dem som tagit avstånd till det mesta i bokväg med temat änglar. En gång då jag väntade på ett försenat plan fick jag ändå impulsen att plocka upp *Änglar i mitt hår* när jag skulle köpa en deckare. Boken gjorde stort intryck på mig och väckte många olika känslor. Där fanns sådant som kändes så pass väsensfrämmande för mig att jag inte ens kunde förhålla mig till det. Men där fanns ändå mycket mer som bekräftade bilder och föreställningar av Gud och verkligheten som jag hade burit inom mig. Pusselbitar föll på plats. Det uppstod en länk till barndomens tro och tankar.

– Som barn hade du mer tro och fler trosföreställningar än någonsin som vuxen. När du växer upp börjar du ifrågasätta om det du trodde när du var liten var sådant som man hade sagt åt dig att tro. Var det fantasier? Jag menar att det var det inte, säger Byrne.

Vuxna vill övertygas

För den som har vuxit upp i vår kyrkliga tradition känns det häpnadsväckande att Lorna Byrne i sina böcker uppmuntrar läsaren att försöka få kontakt med sin ängel. Jag undrar om det är något man ska uppmana sina barn till.

– Det är de vuxna som vill få tecken och signaler. Barn tvekar inte att di-

”Du är aldrig ensam. Ingen är någonsin ensam.”
Lorna Byrne

rekt ta kontakt med sin ängel när de får höra att de har en. Barn väntar sig inte heller att de genast ska se saker hända. Till vuxna som längtar efter bekräftelse föreslår jag att de kan be om ett tecken av sin ängel. Men änglar ger mycket försynta tecken. Det kan vara fråga om en fjäder som dyker upp på ett mycket osannolikt ställe. Men ett tecken kan också nå dig via en annan människa genom ett leende eller en blomma.

Vilken makt och vilka begränsningar har Guds hjälpkrafter då i vår vardag?

– En ängel kan aldrig köra över en människas fria vilja. Änglarna uppmuntrar oss att göra rätt, men besluten är våra

egna. Du kan lära dig att uppfatta vilken väg du uppmanas att ta. Men det är ditt eget val.

Den världsbild som Lorna Byrne målar upp i sina böcker är ingen glansbild där änglarna sätter stopp för krig och viskar rätta lottoraden i vårt öra. Det förefaller snarare som om hon i varje bok allt mer enträget förmedlar budskapet att vi nu mer än någonsin måste förena oss i kampen för fred och för en bättre värld för barnen.

Lorna Byrne berättar att den stora mängd brev som dagligen strömmar in till henne innehåller många beskrivningar av grymhet och lidande, men också många berättelser om hur situationer har vänts till det bättre när nå-

gon inblandad har kallat på Gud och änglarnas hjälp.

– Många av de här breven är skrivna av barn och tonåringar. Mitt budskap till dem är att de aldrig kan tja- ta för mycket på en ängel. Fortsätt att be, fortsätt att kalla på hjälp. Änglarna ger inte heller upp. De upphör aldrig att försöka puffa dig i en god riktning.

Det betyder inte att änglar skulle kunna ersätta de vuxna i ett barns liv. Men de styrker, uppmuntrar och förmedlar hopp.

Skydda barnen

Barnen står allt tydligare i fokus i Lorna Byrnes böcker och tal vilket också märks i det arbete som hennes barn-

fond gör. I sin nyutkomna bok *Angels at my fingertips* betonar Byrne starkt det som hon kallar alla barns ”födslorätter”. Hon skriver att varje barn är mänsklig- hetens största och dyrbaraste tillgång.

– Vi har blivit känslokalla. Nu är tiden inne att höja rösten. Och alla kan åtminstone be de ungas änglar att be- vara dem, säger Byrne som betonar att det viktigaste uppdrag en människa kan ha är att vara förälder.

Inom vår lutherska tradition förefaller det mig att vi talar mycket försiktigt om änglar. De tas med i predikningar och tal huvudsakligen på Mikaelida- gen och vid jul. Men sällan presenteras de som Guds verkliga, alltid när- varande hjälp i vår vardag. Har vi råd

”Det handlar inte om att be till änglar i stället för till Gud.”

Lorna Byrne

att låta änglarna uppfattas som figurer jämställda med enhörningar och älvor?

Har det blivit dags att ta änglarna på större allvar, att tala om dem som något annat än symboler för en grumlig nyandlighet? Borde vi inom kyrkans barnarbete uppmuntra barnen att kalla änglar till sin hjälp?

– Det handlar inte om att be till änglar i stället för till Gud, fastslår Lorna Byrne.

Hon ber bara till Gud, men kallar änglarna till hjälp i sin vardag.

– Din ängel är alltid nära dig, vare sig du ber den om hjälp eller inte. Så varför skulle du inte ta emot den gåvan?

ELLIPS

Sabbat

Häromveckan hörde jag den svenska pastorn och författaren **Tomas Sjödin** berätta att han och hans fru fredat 24 timmar (från lördag klockan 18 framåt) för en sorts kristen sabbat, en helgdag. Under de här 24 timmarna lägger de undan datorerna, mobilerna och använder inte pengar (utom för att ge kollekt). I stället ägnar de sig åt omsorgsfull matlagning, långpromenader och middagsvila.

När jag hörde honom tala om sabbatens välsignelser kom jag att tänka på **Julian Garners Tro**, som gått på Svenska Teaterns Amos-scen i höst. Tro är en pjäs som skrivits för Svenska Teaterns 150-årsjubileum och Finlands 100-årsfirande. Den handlar om två judiska flyktingar från Tredje riket som landar på den finländska landsbygden i början av fortsättningskriget.

I en av pjäsens starkaste scener övertalar den judiska affärsmannen **Abraham Stiller** flyktingarna – mor och son – att fira sabbat. Modern, **Edith Fischer**, är motvillig. Hon är ateist! Ändå breder Abraham Stiller i **Riko Eklundhs** gestalt ut den vita duken, plockar fram ljusstakarna och ljusen. Och det är något som gör att Edith böjer huvudet, lägger den vita duken på sitt hår och läser bönen på ett språk som ingen av dem talar.

Är det tro? Är det identitet? Är det en känsla av hemkomst? Är det nostalgi? Är det trygghet? Det är kanske allt på samma gång. Men framför allt, tänker jag, är det någon sorts frid. I ett förtäta ögonblick finns enbart den här ritualen. Den bär på någonting som är större än den själv.

Ofta hoppas jag att jag kunde fira sabbat som Tomas Sjödin, och att jag hade en ritual för det.

■ SOFIA TORVALDS

Förintelsen kan hända på nytt

FÖRINTELSEN. Som en direkt motreaktion på den tilltagande antisemitismen ordnar några kristna Israelvänner en utställning i Karleby om Förintelsen. Även skolor i staden har nåtts av material som förnekar att sex miljoner judar förintats under Andra världskriget.

TEXT OCH FOTO: JOHAN SANDBERG

– Ungdomen idag ska vara medveten om att det här har hänt och att det kan hända igen, säger **Håkan Häggblom** en av initiativtagarna till utställningen. Sex miljoner människor är många. Det är en tredjedel av den dåtida judiska befolkningen.

Hittills har ett tjugotal skolor från både Karleby och Jakobstad bokat in ett besök.

– Vårt mål är att förse elever i högstadieskolor och gymnasier med information om förintelsen, säger **Juha Hakala**, utställningens informatör.

Bakom utställningen står ett antal lokalavdelningar till kristna Israelorganisationer som finns i vårt land, bland andra Internationella kristna ambassaden i Jerusalem, Israels vänner, Karmel-föreningen och Lev Hazafon (det betyder nordens hjärta).

– Tanken till utställningen om förintelsen fick vi för två år sedan, säger Håkan Häggblom. Vi har sett Nordiska Motståndsrörelsen sprida budskapet att förintelsen inte har skett. Eftersom vi är Karlebybor är det naturligt att vi lyfter upp det i vår hemstad.

De säger att det antisemitiska budskapet allt mera sprids i media runt om i världen i dag.

– Antisemitismen handlar inte bara om trettio- och fyrtiotalen i Europa utan den har sina rötter långt tillbaka i historien. Vi tänker kanske inte så ofta på att den går i vågor, säger Häggblom.

Inte heller Karleby går fri från antisemitismen. Hakala berättar att det distribuerades antisemitiskt material till skolorna i Karleby i fjol.

– Vi behöver heller inte fara längre än till grannstaden Ylivieska där tidningen Magneettimedia spridit samma budskap, säger Häggblom.

Utställningen har också en aktu-

ell koppling.

– Idag talar man mycket om utslagning och diskriminering. Den här utställningen handlar om hur judarna diskriminerades och förföljdes. Vi vill väcka frågan om främlingsfientlighet och antisemitism idag stöter ut folkgrupper, säger Hakala.

– Att BDS-rörelsen, alltså bojkott, desinvesteringar och sanktioner uppmanar till bojkott av allt judiskt är en upprepning av budskapet på trettiotalet. Historien upprepar sig och visar allt fler nyheter om hur judiska mål attackeras runt om i Europa, säger Häggblom.

Han säger att man kunde tro att det var många judar som bodde i Tyskland när nazisterna kom till makten. Men de utgjorde mindre än en procent av befolkningen.

Orsaken till Förintelsen finns listad på en av utställningens planscher. Häggblom och Hakala tror att samma orsaker gäller än idag: Man hatar judarna för deras egendom och inflytande, för att de är ett utvalt folk, för att de är annorlunda och man anser att de är av en sämre ras. Man gör dem till syndabockar för sina egna problem – de är Guds mördare eftersom de lät korsfästa Jesus.

– Israel och Palestinafrågan är numera på tapeten hela tiden. För talade man i Europa om det judiska folket. Nu talar man om Israel. Det finns många kopplingar där också, säger Häggblom.

Finland utvisade judar

De har lånat en färdig utställning från Yad Vashem, Förintelsemuseumet i Jerusalem. Utställningen i Galleria Kokkola sträcker sig över två rum. I den ingår planscher, några videon där överlevande berättar samt judiska föremål.

– Föremålen är det som judarna val-

HÅKAN HÄGGBLM och Juha Hakala är några av arrangörerna bakom utställningen om Förintelsen.

de att packa ner i sina kappsäckar när de fick en halv timme på sig att lämna sina hem. Oftast tog de med sig ljusstakar, bibelrullar, böneschalar och annat som har med sabbatsfirandet att göra, säger Häggblom.

Varken Häggblom eller Hakala har några personliga kopplingar till Israel. Inte heller några judiska rötter.

– Jag har inte något bra svar på varför jag engagerat mig, säger Häggblom. Den bästa förklaringen lånar jag av min fru. Hon svarade en jude att vår heliga bok, Bibeln, är skriven av judar, den handlar om judar och Messias är en jude. Det är vår kontaktpunkt till judarna. Våra judiska rötter är något som kyrkan inte alltid kommer att tänka på.

Häggblom pekar på en historisk koppling mellan Finland och judarna. Finland är det enda av Tysklands allierade där judarna stred sida vid sida

Esbo svenska firar i dagarna tre

FÖRSAMLINGSDAGAR. Esbo svenska församling firar 500 år av reformation med församlingsdagar den 10–12 november. Dagarna inleds med en ljusgudstjänst på fredag och avslutas med kyrklunch och farsdagskaka på söndag.

– Vi ville synliggöra församlingen och kanske också locka dem som sällan eller aldrig har kontakt med

församlingen, berättar kyrkoherde **Roger Rönnberg**.

Esbo svenska församling är stiftets största församling, och en församling med stor inflyttning.

– Det är svårt att nå medlemmarna. Dessutom är Esbo stort, och vi har regelbundna gudstjänster bara i Esbo domkyrka. Församlingsdagarna firas i tre kyrkor som är strategiskt

KYRKOHERDE ROGER Rönnberg. FOTO: ARKIVBILD/CHRISTA MICKELSSON

utvalda: Alberga, Hagalund och domkyrkan.

Rönnberg vill framför allt lyfta fram lördagens paneldebatt kring temat "tradition och förnyelse". Debatten leds av **Jan-Erik Andelin** och deltagare är **Emma Audas**, **Sabina Sweins**, **Patrik Hagman**, **Helena Rönnberg** och **Jan Edström**.

– Det är en fråga vi hela tiden arbetar med: Vad håll-

la kvar av traditionell verksamhet, som ändå har betydelse för en del församlingsmedlemmar. Vad är förnyelse kontra tradition? Handlar det om innehåll eller om form? Och hur kan ramen eller formen förändras? säger Rönnberg.

Läs mer om församlingsdagarna på adressen www.esboförsamlingar.fi.

■ SOFIA TORVALDS

med tyskarna mot ryssarna vid fronten. Vid fronten fanns också en tältsnagoga. Fyra judar i finska armén belönades med tyska järnkorset. De deltog i utdelningsceremonin, men tog inte emot järnkorset. Men de blev erkända.

Under andra världskriget utvisade Finland officiellt åtta judar till Tyskland. Vad som hände med de judiska krigsfångarna som fanns i fånglägren i Finland pågår det forskning om.

Även om Häggblom är välbekant med det mesta av materialet berörs han ändå av utställningen.

– Det som berör mig mest är att människorna i Europa som gav judarna till tyskarna var helt vanliga grannar. De arbetade tillsammans och barnen lekte med varandra. Plötsligt blev de av med sina rättigheter, de urskildes med en stjärna, togs från sina hem till överfulla ghetton och koncentrationsläger. Om de överlevde och kom tillbaka till

sina hem så fann de att någon annan bodde där. De kunde ha varit tidigare grannar som sade att de inte längre har något där att göra.

När judarna firade Jom Kippur i Sverige för en månad sedan ville Nordiska Motståndsrörelsen ordna en marsch som gick förbi synagogan i Göteborg. Judarna där är antagligen arbetande, skattebetalande svenska medborgare. Varför kräver man att de ska kastas ut? Kan det också drabba andra minoriteter i andra länder?

I Israel finns idag knappa 200 000 judar som överlevt koncentrationslägren. Det bor överlevare också i Finland.

– Vi försökte engagera någon av dem i utställningen men de börjar bli så pass trötta att de inte orkar. De är ju runt 90 år numera.

Utställningen avslutas den 11 november då ICEJ:s tidigare ledare **Malcolm Hedding** talar i Gamlakarleby stads-

kyrka med hälsningar från lövhyddohögtidskonferensen i Jerusalem.

SHOAH FÖRINTELSEN – HUR VAR DET MÄNSKLIGT SETT MÖJLIGT?

- **Utställning** i Galleria Kokkola, Strandgatan 14 i Karleby. Åldersgräns 12 år.
- **Pågår till** den 10 november. Öppen för allmänheten kvällstid mellan klockan 18 och 20 samt lördagar klockan 10 till 14.
- **Dagtid** är den öppna för skolklasser. Skolor kan höra sig för om besöksstider på adress shoah-nayttely.utsallning@anvianet.fi
- **Shoah** är det hebreiska begreppet för Förintelsen. Ordagrant betyder det katastrof.

Böcker i nätet allkristet.fi
Och i vänstäderna Karleby & Jakobstad

KING TOURS

Julkryssning 17-28.12.2017 till Kuba och Jamaica med Kubakännaren Folke West som reseledare och guide. Upptäck fascinerande Havanna, ta i land i Jamaica och koppla av i sköna Vinjales. Intressanta utfärder. Avkoppling och äventyr. **2995 €/person.**

Egypten klassisk rundresa med kryssning **8 eller 15 dagar**, flera avgångar under varen.

Lilla pilgrimsresan till Israel, avfärd **8.4.2018.**

Se även Charter till Malta under sommaren, **pris från 564 €/vecka.** Direkt flyg.

Förfrågningar, fler resor tfn 0400 438854, info@kingtours.fi www.kingtours.fi

Specialläkarmottagningar
Undersökningar
Recept
Utlåtanden
Operationer

KRISTINA
MED

WE OPERATE WITH THE BEST

Oy KristinaMedi Ab
- sakkunnig hälsovård & kirurgi

Tilläggsinfo & tidsbeställningar
vardagar kl. 9-16 tel. 06 -357 8700

Oy KristinaMedi Ab
Lappfjärdsvägen 10
64100 Kristinestad

www.kristinamedi.fi
www.facebook.com/kristinamedi

Vi är verksamma i f.d.
Bottenhavets sjukhus OP-lokaler

Diabetes
Fysioterapi
Gastroenterologi
Gynekologi
Inre medicin
Ortopedi
Plastikkirurgi
Psykologi
Urologi
Öron-, näs- & halssjukdomar

Välkommen till oss!

1. Remiss
2. Försäkring
3. Privat

Vi svarar gärna på ev. tilläggsfrågor.

Sakkunnig hälsovård & kirurgi snabbt, nära och enkelt!

Annonsera i Kyrkpressen!

KP
KYRKPRESSEN

Med en annons når du hela Svenskfinland.
Spara energi och pengar!

Kontakta våra annonsförsäljare:
Ludvig Andersson 044 050 3020, **Jonny Åstrand** 050 092 4528
Eller via e-post: annons@kyrkpressen.fi
Annonnsinfo på www.kyrkpressen.fi

Kika in i ...

Fontana Medias nätbokhandel
www.fontanamedia.fi.
Alltid öppen!

Fontana Media ger ut cirka tio egna titlar per år. Vi har också ett stort utbud av böcker från andra förlag.

LOCUS
www.locus.fi

**STOR EFTERFRÅGAN
PÅ HYRESLÄGENHETER**

1000-tals nöjda kunder kan inte ha fel!
Vi står till Er tjänst under hela hyrestiden.

Förmedling med omtanke sedan 1993

Oy N&N Locus Ab Aff [A]
Smedsgatan 13, 00150 Helsingfors
tel. (09) 17 17 44, fax. (09) 17 00 45
locus@locus.fi, www.locus.fi

Gullivan

Eget hem i Gullivan

Gullivan är ett seniorhus som drivs av Stiftelsen för AV Seniorhus sr. Enligt stiftelsens stadgar skall hyresgästen vara svenskspråkig pensionär. Huset finns på Kyösti Kallios väg 3, Brändö, Helsingfors.

Gullivan är avsett för självständigt boende och har 30 lägenheter. Förutom sin bostad har hyresgästerna tillgång till ett stort kök, matsal och bibliotek. I bostadshyran ingår också tillgång till bastu och tvättstuga. I varje lokal finns en alarmklocka och brandvarnare.

Hör dig för om lediga bostäder! Intresserade är välkomna att bekanta sig med Gullivan, och anmäla sitt intresse för lediga bostäder till Tuula Mervasto.

Kontakt: Tuula Mervasto,
tuula.mervasto@scansolar.fi tfn 050 516 3182

folkhälsan

Hyllnings- och kondoleans-
ADRESSER

Stöd Folkhälsans verksamhet genom att använda våra hyllnings- och kondoleansadresser. Folkhälsanförningarna säljer adresserna lokalt via butiker, banker och begravningsbyråer. Priset är 14 euro. Du kan också beställa adresserna på www.folkhalsan.fi, på tfn (09) 315 000 eller adresser@folkhalsan.fi.

www.folkhalsan.fi

folkhälsan
kompetens – engagemang – omsorg

Bo hemma på Folkhälsan

Hos oss kan du bo som hemma också när hälsan sätter stopp för att bo ensam. Du får just den hjälp du behöver när du behöver den. Kontakta oss gärna, så berättar vi mer.

Blomsterfonden, Helsingfors044 333 1628
Brummerska hemmet, Helsingfors040 749 4194
Kristinagården, Helsingfors050 575 88 99
Seniorhemmet, Helsingfors050 400 2078
Silviahemmet, Helsingfors.....044 722 4567
Grupphem, Vanda.....050 330 5237
Villa Rosa, Raseborg.....044 788 6041
Gemenskapsboende i Seniors, Raseborg044 788 6041

Förutom enheter med vård och omsorg dygnet runt har vi lägenheter där du kan bo självständigt.

www.folkhalsan.fi/bo

Köpes antikviteter
i hela svenska Österbotten

Kontakt betalning
Varorna avhämtas.

- Alla sorters möbler, oberoende av skick
- Annat gammalt lösöre och hela dödsbon.

Köp- och försäljning Raul Pohjonen
Idrottsg. 19, Gamla Karleby. Svar på svenska 06-831 3137, 044-913 8284

*Var dag är en sällsam gåva
- en skimrande möjlighet*

Församlingsförbundet rf. förvaltar för tillfället fyra specialfonder som stöder det kyrkliga arbetet på svenska i Finland. Under åren har förbundet fått ta emot fina gåvor att förvalta och tack vare dem kan vi ta vara på möjligheterna till kyrkligt arbete i vårt land varje dag.

Ta kontakt om du vill ge en gåva i form av en donation eller ett testamente för det kyrkliga arbetet i Svenskfinland.

Verksamhetsledare Kalle Sällström svarar på frågor, tfn. 050-3562 475, e-post: kontakt@forsamlingsforbundet.fi.

Församlingsförbundet rf
Sandvikskajen 13
00180 Helsingfors
tfn. 050-3562 475
e-post: kontakt@forsamlingsforbundet.fi
konto: 405525-2219 Aktia

FÖRSAMLINGSFÖRBUNDET rf.

practicum

Utveckla din kompetens, skaffa en behörighet, avlägg yrkesexamen!

Yrkesinstitutet Practicum är en skola med många möjligheter. Practicum utbildar både unga och vuxna i Helsingfors och Borgå samt erbjuder fortbildningar och kortkurser.

Besök vår hemsida
www.practicum.fi
kontakta våra studiehandedare:

Merja Björkman 0400 247252
Mina Mieltinen 0400 247258

Vuxenutbildningen:
Utbildningskoordinator Jonna Riska 040 1601200

**STENHUGGERI
LEVANDER**

-nya gravstenar
-gravering
-borttagning av gravsten
-återmontering av gravsten
-förgyllning/försilvring
-rätning
-slipning

EN MINNESVÅRD VISAR
VÖRDNAD OCH VÄRDIGHET
Rönbackav. 32 A
00710 Helsingfors
tel.09 387 6284

**FINLANDS STÖRSTA
FÖNSTER- & DÖRRLAGER**

**BILLIGASTE!
LEVERANS
GENAST!**

NORDIC sale
Granvägen 1, 68555 Bosund
T. 721 0111, sale@nordicsale.fi
www.nordicsale.fi

Annonsera i

KP
KYRKPRESSEN

www.kyrkpressen.fi

VIESKATALO

Fås även i eko konstruktion som andas, helt utan plast!
www.soderstroms.fi * kim.soderstrom@vieskatalo.fi

Ta kontakt och be om offert!
Vieskatalo-försäljning Södra-Nyland och Kimitoön
Kim Söderström, tfn 0400 898 257
SÖDERSTRÖMS BYGGTJÄNST

UR EVANGELIET

”Himlens utseende kan ni tyda men inte tecknen för tiderna.”

Läs mera i Matt. 16:1–4.

OM HELGEN

Minne och förnyelse

Den här helgen innehåller två söndagar: Alla helgons dag och Reformationsdagen. Alla helgons dag har rötter i det katolska firandet av helgon men har i den lutherska kyrkan kommit att inkludera de som gått före oss: Vänner och släktingar som inte längre lever med oss här på jorden. På reformationsdagen kommer vi ihåg att Gud inte glömmet sitt folk utan ger kyrkan tider av förnyelse.

RUNT KNUTEN

”Kvinnor i fredsarbete.”

Föredrag i Sundom prästgård ons 8.11 kl 18.

BOKKALASET I EKENÄS

2017

Litterär HÖGMÄSSA Söndag 12.11 kl. 10 Ekenäs kyrka Predikan av journalisten Camilla Lindberg

Ett samtal om KÄRLEK

Torsdag 9.11 kl. 19 Ekenäs församlingshem Biskop BJÖRN WIKSTRÖM och kyrkoherde ANDERS LINDSTRÖM samtalar om biskopens bok *Kärlekens mångfald*

EKENÄSNEJDENS SVENSKA FÖRSAMLING[†]

INSIDAN

Ansvärlig redaktör: Erika Rönngård, 040 831 6614, annons@kyrkpressen.fi

Annonsera i Kyrkpressen! Ludvig Andersson 044 050 3020, ludvig.andersson@kyrkpressen.fi Jonny Åstrand 050 092 4528, cjcenter@malax.fi Kyrkliga annonser: 040 831 6614, annons@kyrkpressen.fi

BETRÄKTELSEN MARI PUSKA

FOTO: NICKLAS STORBJÖRK

Framåt

GÅNG PÅ gång kom fariséerna och de skriftlärdade till Jesus. De ville sätta honom på prov, de ifrågasatte allt han sade. När jag läser bibelberättelser om deras möten med Jesus blir jag lätt irriterad. Måste de nu hela tiden komma och störa honom.

Men tänk om de inte kom. Om alla dessa samtal skulle fattas i Bibeln. Vår kunskap om Gud, om vår tros grunder skulle vara så mycket fattigare. Det behövs frågor, kritik och utmaningar. Ännu idag. Det är ofta skönt att umgås med människor som tänker och tror ungefär som vi, men om de är det enda umgänget vi har finns det en stor risk att vår tro inte utvecklas och förnyas.

MITT TROSLIV har alltid varit en balansgång mellan att hålla fast vid min enkla barnatro och att ständigt vara nyfiken och öppen för

ny inspiration och för nya tankar. Förnyelse behövs, förnyelse är ett tecken på att Guds Ande är verksam. Visst innebär det stunder av tvivel och osäkerhet, men genom dem kan tron bli starkare och mera mångsidig.

Att vara öppen för förnyelse är inte den lättaste vägen att gå, det kan till och med vara skrämmande. Tänk om det blir fel. För det kan det bli, vi är ju människor som inte alltid hittar rätt. Men som Guds barn får vi be och lita på att han leder oss. Att Han inte överger oss då vi har fel och att Han hjälper oss att hitta tillbaka. Det farligaste är att stanna och att inte se framåt, att inte vara nyfiken, att inte våga möta andras frågor och tankar.

MARI PUSKA

Mari Puska är tills vidare församlingspastor i Borgå svenska domkyrkoförsamling men ska snart flytta till Mariehamn.

I dag ifrågasätter hon allt hon har sparat i sina skåp och lådor samt funderar på vad som på riktigt är värt att spara.

Hennes tips: Städning kan vara en andlig övning. Tacka för minnen som väcks när du städar dina skåp, be om kraft att sätta bort sådant som inte behövs och be om vishet att göra rätta val. Och kom ihåg att det är bra att återvinna.

#bönetwitter

Herre, jag kan ofta vara lite för bekväm i det som jag är van vid. Utmana och förnya mig och min tro. Amen.

Följ Kyrkpressens bönetwitter på sökordet #bönetwitter Veckans tweet är skriven av Mari Puska.

HELGENS TEXTER

FÖRSTA LÄSNINGEN Jer. 15:19–21

ANDRA LÄSNINGEN Rom. 5:1–11

EVANGELIUM Matt. 16:1–4

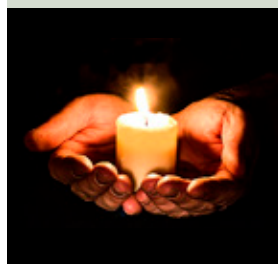
Reformationsdagen. Temat är ”Trons grund”.

PSALMFÖRSLAG

815, 286, 550, 216 (N). Psalmerna är valda av Dag-Ulrik Almquist.

KLARSPRÅK

Parentation innebär att man i kyrkan läser upp namnen på de avlidna i församlingen och tänder ljus till deras minne. När man firar parentation under Alla helgons dag läser man upp namnen på alla församling-medlemmar som avlidit sedan Alla helgons dag det föregående året.

KALENDERN 3–9.11

ÅBOLANDS PROSTERI

VÄSTÅBOLAND Pargas församlingssamfund: Lö 4.11 kl. 10: Alla helgons dags gudstjänst i Pargas kyrka, Grönqvist, Ollila. Johanna Schwela, violin. Ljuständning för dem som dött under året. Efter gudstjänst sopplunch i församlingshemmet. Sö 5.11 kl. 12: Reformationsdagens högmässa i Pargas kyrka, Grönqvist, Heikkilä, Ollila. Musik av Mirjam och Martin Granström. On 8.11 kl. 18: Veckomässa i Pargas kyrka, Heikkilä, Taulio. Nagu kapellförsamling: Lö 4.11 kl. 18: Alla helgons dags gudstjänst i Nagu kyrka, Granström, Heikkilä. Tvåspråkig. Ljuständning till minnet av dem som avlidit under året. Sö 5.11 kl. 11: Reformationsdagens högmässa i kyrkan, Granström, Granlund. Kyrkkaffe i kyrkan. Välkomna att ta del av Luthers upptäckt. Korpo kapellförsamling: Lö 4.11 kl. 18: Alla helgons dags gudstjänst med ljuständning i Korpo kyrka, Killström, Granlund. Sö 5.11 kl. 15: Gudstjänst i Norrskata kyrka, Killström, Granlund. Houtskär kapellförsamling: Lö 4.11 kl. 11: Alla helgons dags gudstjänst med ljuständning i Houtskär kyrka, Heikkilä, Granlund. Injö kapellförsamling: Lö 4.11 kl. 13: Alla helgons dags högmässa i Injö kyrka, Vuola.

ÅBO lö 4.11 kl 15.30: Musikgudstjänst med parentation, Uppståndelsekapellet. Mullo, Lempa. Kammarkören Tolvan (dir. Marjo Daniels-son) medverkar sö. 5.11: – kl 10: Tvåspråkig festhögmässa, Domkyrkan. Festhögmässan är en del av märkesårets avslutningsfest. Årkebiskop Kari Mäkinen förrättar festhögmässan tillsammans med medhjälpare – kl 16 Mässa, S:t Karins kyrka. Mullo, Danielsson. Kyrkkaffe ti. 7.11 kl 17: Sorgegruppen startar, Aurelia ons. 8.11: – kl 10–12: Familjecafé, Papinholma församlingshem – kl 13–15: Café Orchidé, Aurelia – kl 13.30: Barncafé, Aurelia to. 9.11: – kl 9.30: Familjecafé, Aurelia – kl 11.30: Knattekyrka, Aurelia. Wikstedt, Niemelä, Berger – kl 18: Bönegruppen, Aurelia

ÅLANDS PROSTERI HAMMARLAND Alla helgons dag 4.11: Högmässa med ljuständning för de under året döda. Kyrkokören medverkar Ingemar Johansson och Carl-Micael Dan

JOMALA Lö 04.11 kl. 11.00: Högmässa med parentation, St Olofs kyrkokör, S Ång, P Blumenthal, E-H Hansen, A Karlsson, J-Boholm-Saarinen Sö 05.11 kl. 18.00: Söng om himlen tillsammans med andra åländska körer, P Blumenthal, E-H Hansen, A Karlsson MARIEHAMN FR 03.11 kl. 18.30: Minnesgudstjänst i Mariakapellet, MW, JD, Christoffer Isaksson – gitarr. LÖ 04.11 kl. 11.00: Högmässa i S:t Görans, J-E K, G K, S:t Märtenkören. LÖ 04.11 kl. 18.00: Ljuständning för avlidna sedan senaste allhelgona i S:t Görans, G S, G K, Freda kören. SÖ 05.11 kl. 11.00: Högmässa i S:t Görans, M W, J D. TO 09.11 kl. 11.30: Lunchmässa i S:t Görans, M W, J D. TO 09.11 kl. 12.00: Sopplunch i församlingshemmet, pris: 5€ för pensionärer, 7€ för övriga. Kyrktaxi mot beställning, tfn 19500.

SUND-VÄRDÖ Fredag 03.11 kl. 19.00: Kvällsmässa med ljuständning i Vårdö kyrka. Outi Laukkanen, Pipsa Juslin. Musik i kyrkan från kl. 18.00. Kom in och stilla dig en stund och lyssna. Alla helgons dag 04.11 kl. 11.00: Högmässa med ljuständning i Sunds kyrka. Outi Laukkanen, Pipsa Juslin. Söndag 05.11 kl. 13.00: Nattvardsmässa på Tallgården, Sund. Kl. 15.00: Nattvardsmässa på Strömögården, Vårdö. Torsdag 09.11 kl. 18.30: Lettlandsafton i Sunds församlingshem. Guy Linde berättar om Lettlandshjälpen och visar bilder. Kläder, mat (torrvaror, konserver) och hygienartiklar samt pengar för resan tas emot. Kaffeservering. http://sund-var doforsamling.fi/

Reformationsdagen 5.11: Nattvardsgudstjänst på Hammargården kl 13. Ingemar Johansson och Carl-Micael Dan

JOMALA Lö 04.11 kl. 11.00: Högmässa med parentation, St Olofs kyrkokör, S Ång, P Blumenthal, E-H Hansen, A Karlsson, J-Boholm-Saarinen Sö 05.11 kl. 18.00: Söng om himlen tillsammans med andra åländska körer, P Blumenthal, E-H Hansen, A Karlsson

MARIEHAMN FR 03.11 kl. 18.30: Minnesgudstjänst i Mariakapellet, MW, JD, Christoffer Isaksson – gitarr. LÖ 04.11 kl. 11.00: Högmässa i S:t Görans, J-E K, G K, S:t Märtenkören. LÖ 04.11 kl. 18.00: Ljuständning för avlidna sedan senaste allhelgona i S:t Görans, G S, G K, Freda kören. SÖ 05.11 kl. 11.00: Högmässa i S:t Görans, M W, J D. TO 09.11 kl. 11.30: Lunchmässa i S:t Görans, M W, J D. TO 09.11 kl. 12.00: Sopplunch i församlingshemmet, pris: 5€ för pensionärer, 7€ för övriga. Kyrktaxi mot beställning, tfn 19500.

SUND-VÄRDÖ Fredag 03.11 kl. 19.00: Kvällsmässa med ljuständning i Vårdö kyrka. Outi Laukkanen, Pipsa Juslin. Musik i kyrkan från kl. 18.00. Kom in och stilla dig en stund och lyssna. Alla helgons dag 04.11 kl. 11.00: Högmässa med ljuständning i Sunds kyrka. Outi Laukkanen, Pipsa Juslin. Söndag 05.11 kl. 13.00: Nattvardsmässa på Tallgården, Sund. Kl. 15.00: Nattvardsmässa på Strömögården, Vårdö. Torsdag 09.11 kl. 18.30: Lettlandsafton i Sunds församlingshem. Guy Linde berättar om Lettlandshjälpen och visar bilder. Kläder, mat (torrvaror, konserver) och hygienartiklar samt pengar för resan tas emot. Kaffeservering. http://sund-var doforsamling.fi/

NÄRPES PROSTERI

KORSNÄS To 2.11 kl 13.00: Molpe missions-syfoörening i Bykyrkan. Lö 4.11 kl. 16.00 (obs. tiden!): Allhelgonagudstjänst i Kyrkan med ljuständning för församling-medlemmar som avlidit sedan allhelgona i fjol. Om ljuständning önskar för andra, kontakta pastorskansliet, tel. 044-4101800. Sö 5.11 kl 11.00: Högmässa i Molpe bykyrka, Guy Kronqvist, Deseré Granholm. Må 6.11 kl. 13.00: Vänstugan i Församlingshemmet. On 8.11 kl. 18.00: Skriftskola i Församlingshemmet.

INKAST MONICA VIKSTRÖM-JOKELA

Som ett barn

NÄSTAN VARJE vardag i mitt vuxna liv har mitt arbete handlat om att tala till och med barn. Både som författare och som redaktör vid barnredaktionen på Yle. I skrivande stund är jag mitt i ett tvåveckors sjuk där jag varje dag står tio timmar på studiogolvet och regisserar årets julkalender. Och det finns inget jobb i världen jag skulle byta mot det här.

När man hela tiden fokuserar på en ung målgrupp blir det en vana att lyssna in sig hos de barn man träffar. Det blir också nödvändigt att lyssna på den där fyraåriga flickan som var jag. Jag har märkt att det är något man kan lära sig. Man kan öva sig i att öppna luckorna till minnen och upplevelser som man inte visste att fanns kvar.

KANSKE DET delvis beror på min ständiga strävan att skapa bilder för barn att jag kände mig tilltalande när jag läste den irländska mystikern Lorna Byrne. Jag tror att många jag till vardags stöter och blöter åsikter med inte ens skulle överväga att läsa mer än bakpärmen på hennes böcker. Lornas skildringar av sina möten med änglar kanske i sin nästan barnsligt enkla rakt på sak-stil stöter bort många andra som – liksom jag, inbillar jag mig – sätter värde på resonemang som utmanar intellektet och inte inbjuder till huvudskakningar? Men hon har fått många bitar i min livssyn och tro att falla på plats. På något vis slår hon en bro till den där fyraåringen, till det jag visste och kände då. Jag känner igen mig. Därför ville jag så gärna göra den intervju med henne som ingår i den här tidningen på sidan 10.

Uppvuxen i en luthersk församling med aktivt ungdomsarbete fick jag tidigt vissa saker klara för mig. Till dem hörde att vi inte ska fresta Gud: alltså inte be om tecken. Därför var det häpnadsväckande att läsa Lorna Byrnes uppmaning till den som längtar efter bekräftelse på att änglarna runt oss är verkliga: Be om ett tecken. Och var lyhörd om du får det.

JAG SATT EN söndag för flera år sedan i Kumlinge kyrka och väntade på att mässan skulle börja. Högst där uppe i koret längst framme i kyrkan såg jag en gul citronfjäril fladdra mot fönsterrutan och flyga runt i små cirklar. Det här med att föra ut insekter levande är en av mina grejor, så jag fattade ett beslut och sa till de osynliga änglarna: "Okej, hjälp den där fjärilen ut, för jag har inga chanser att räckas till den!"

Rätt länge följde jag fjärilen med blicken, men när mässan slutade hade jag glömt den. Vi gick ner till den andra ändan av kyrkan, genom dörren till vapenhuset, skakade hand med präst och kantor, gick vidare mot dörren – och just då var det något som kom bakifrån och kittlade min kind. En gul citronfjäril fladdrade vidare från min kind, rakt ut i solskenet utanför kyrkporten.

Har du sett så många fjärilar? sa min man när vi körde tillbaka till sommarstugan.

Ett moln av fjärilar dansade framför vår bil nästan hela vägen hem. Sånt händer.

Monica Vikström-Jokela är redaktör, författare och regissör.

"Man kan kan öva sig i att öppna luckorna till minnen och upplevelser som man inte visste att fanns kvar."

OPINION INFORMATION

Skicka insändaren till:

Kyrkpressen/opinion
Sandvikskajen 13, 00180 Helsingfors
E-post: redaktionen@kyrkopressen.fi

Insändare måste förses med skribentens namn samt för redaktionens bruk även adress och telefonnummer. Anonyma inlägg accepteras endast i undantagsfall. Standardlängden för de kortare insändarna är 1 200 tecken. Redaktionen förbehåller sig rätten att förkorta insändarna.

NATTVARD SYN

Billig poäng om slutet nattvardsbord

Biskop Björn Vikström kommenterar i Kp 26.10 tillfrågad gällande det som förmedlats som min mening i ett reportage i samma nummer. Biskopen har inte annars alls haft behov att ställa ut mig till offentligt missfirmande och säger även nu att han inte vill svartmåla – men dock försöker han i detta fall göra en snabb och billig poäng genom att smält smädande tala om rena nattvardsbord avseende människorna i den församling som jag tjänar, vilka där mottar nattvarden.

Att det inte gäller endast frågan om instiftelseordens läsande (vilket biskopen vill mena) – utan att man semantiskt är överens och inte endast räknar upp stavelser – är i evangeliskt lutherskt sammanhang entydigt, annars hade banden aldrig brustit inom reformationen eller som vi senare säger protestantismen. Den reformerta hållningen avvisas med orden om de lutherska församlingarna: "De ogilla (i den gamla meningen av ordet: godkänner inte dvs. förkastar), som lär annorlunda." Augsburgska bekännelsen art. 10

Om biskop B. Vikström ville vara seriöst resonera så hade han kommenterat mitt påpekande för Kp om det slutna nattvardsbordet, som har varit ev. luth. kyrkan i Finlands

praxis fram till 1900-talet dvs underförstått med nattvardsanmälan och sedan kommunionbevis för deltagande i en annan sockenförsamlings nattvard, vilket officiellt avskaffades först en bit in på 1900-talet.

Genom hela kyrkans historia finner vi åskådningen, som gäller det slutna nattvardsbordet. Detta reflekteras även i de lutherska bekännelseskriterierna texter. Om biskopen gör anspråk på att vara en luthersk biskop borde han ta tag i detta och resonera utifrån detta. Detta utspel hittills var billigt och lågt.

Till nattvarden är syndare välkomna – inga andra än syndare kan behöva den. Nattvarden är inte ändå något som ställs ut för allmänheten liksom på torget – som om den skulle vara en fråga om allemansrätt såsom bärplockning – utan gäller dem som i den kristna församlingen erbjudits möjlighet att genom Guds Ord bereda sig och så få motta det som saknas hos dem själva i nådens medel. Att detta bygger på att människor förstår att de mottar nådens Sakrament, Kristi kropp och blod jämte att prästen vet i en yttre allmän mening vem hanger detta till är förutsatt. En klar entydig bekännelse gäller i den kristna församlingen och kring den ska vi sluta

upp i enhet, för enkanterligen nattvarden är enhetens sakrament.

Med den inställning som Björn Vikström och andra folkkyrkans företrädare ger uttryck för i populistiska utspel av bondfångarkarakter – blir det svårt att förstå att man samtidigt inom ekumeniken arbetar med att teologiskt komma överens med andra kyrkor i lärofrågor för att sedan till slut kunna nå nattvardsgemenskap. Om det ändå inte kommer an på vad man lär allmänt och specifikt om nattvarden är det obegripligt att man för sådana slags underhandlingar.

Men hast du mir gesehen! I samma nummer av Kp får vi veta att folkkyrkobiskoparna nu i alla fall i den allra senaste yran vill prångla sitt öppna nattvardsbord på andra kyrkor, vilket möts naturligt av bestämt avvisande från den Ortodoxa kyrkan och den Romersk-katolska kyrkan.

HALVAR SANDELL
Helsingfors

SVAR: Med tanke på att Halvar Sandell under den tid han tjänade Petrus församling inte ansåg sig kunna dela nattvardsgemenskapen med sina prästkolleger

helt oberoende av deras kön tycker jag att hans förnärade gensvar är överdrivet. Det torde vara uppenbart att hans tolkning av nattvardsbordets slutenhet avviker från den syn som har präglat vår kyrkas gudstjänstliv från den tid då plikten att anmäla sig på förhand togs bort. Jag vidhåller att förtröstan på att vi verkligen får del av Jesu död och uppståndelse vid nattvardsbordet är en ytterst viktig självvärderande poäng, som undermineras om den officerande prästens eller de andra nattvardsgästernas tro och liv först måste bedömas.

Den avslutande slängningen om biskopsmötets beslut att i undantagsfall tillåta medlemmar för andra samfund delta i vårt nattvardsfirande är onödig och okänslig. Syftet med den är att kristna som lever i ekumeniska äktenskap eller som av geografiska skäl inte har möjlighet att delta i sitt eget samfunds nattvard med gott samvete skall kunna ta del av nattvarden i våra församlingar. Det handlar inte om fiskande efter medlemmar, och medlemmar från andra kyrkor skall naturligtvis vid behov upplysas om hur deras eget samfund förhåller sig till detta.

BJÖRN VIKSTRÖM
biskop

BIBELSYN SVAR

Illusionen om bibeltrohet

Håkan Salo skriver i KP 26.10 att vi inte får makulera vissa av Bibelns bud eller tolka dem för vår tid. Problemet är att alla kristna, även HS, gör

just så. Redan på 700-talet beslöt ett kyrkomöte att makulera bildförbudet i GT och kyrkor har sedan dess godkänt tavlor och bilder trots att

Bibeln förbjuder dem. Man anser sig "veta mera än Bibeln" för att citera HS.

I bland annat Ordspråksboken 23:13 står klart att man ska slå barn då man uppfosttrar dem och det var en kristen sanning i många hundra år. Sedan blev barnaga olaglig och då ändrades bibelförståelsen så att man INTE ska slå barn trots att det står så i Bibeln. I USA är det fortfarande lagligt med barnaga och där anser många konservativa kristna att man skall följa Bibelns ord och slå barn. I 1 Petr 3:3 står entydigt att kvinnor inte får ha yttre prydnad, guldsmycken och fina kläder. Men dagens kristna makulerar detta bud och tillåter kvinnor att pryda sig. Ingen accepterar heller slaveri trots att Bibeln gör det och få anser att judarna är fiender till hela mänskligheten trots att det står så i Bibeln.

Bibeln anser att kvinnan är skapad för att vara underordnad mannen och hon får inte ens jämställt bestämma i sitt eget äktenskap, utan ska underordna sig sin man i allt (Ef5). Vidare är kvinnan inte en direkt avbild av Gud utan endast en avbild av man-

nen (1 Kor 11) och en fresterska som är skyldig till syndafallet (1 Tim 2). Mot denna bakgrund är det klart att kvinnan enligt Bibeln inte ska ha samhällsledande positioner och det var en entydig kristen sanning ända till 1900-talet. Men sedan ändrade samhällsvärderingarna, kvinnan fick rösträtt och då gick de kristna emot den bibliska sanningen och tillät kvinnan att bli samhällsledare.

Det finns otaliga exempel på då man frångår Bibeln och tolkar den efter tidsandan och så gör även de så kallade "bibeltrogna". Många försök har gjorts att hitta principer för vilka bibelbud som är tidsbundna och vilka som är eviga, men ingen av dessa principer står i Bibeln och inga är entydiga. Sanningen är att det inte finns några bibeltrogna, det finns endast liberala bibelläsare och bra så! Låt oss ha trosbekännelsen och kärleksbudet som centrum i Bibeln, i övrigt finns utrymme för tolkning.

TRYGVE CEDERBERG
Jakobstad

KUNGÖRELSE

KYRKAN I HELSINGFORS

Helsingfors kyrkliga samfällighets **gemensamma kyrkofullmäktige** sammanträder torsdagen den 9 november 2017 klockan 18 i Församlingarnas hus, Tredje linjen 22.

En förteckning över ärenden som kommer att föredras vid sammanträdet är från och med 1.11.2017 framlagd på anslagstavlor vid Helsingfors församlingars pastorexpeditioner och på den kyrkliga samfällighetens anslagstavla, adress Tredje linjen 22.

Föredragningslistan och protokollet kan läsas på webben: www.helsinginseurakunnat.fi/hallinto. Föredragningslistan publiceras ca en vecka före mötet och protokollet ca en vecka efter respektive möte.

Helsingfors, den 30 oktober 2017

Ordförande

Du får 20 stycken kort gratis då du köper en CD skiva

Möt någon av dessa minsta, Tack och förlåt, Vi behöver dig, Komigångsång, Alla får va jättebra, sol och sång...
11 sånger

CD 17€

De komma från Öst och Väst, Jag gick idag där Jesus gått, Till min syster, Någonstans bland alla skuggorna, Det enda jag vet
24 sånger

CD 20€

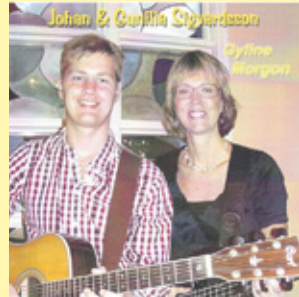
Min Gud är verklig, Jag har en vän, Han ger mig kärlek, Du som gjorde vår värld så vacker, Jag vill leva nära
sammanlagt 18 sånger

CD 20€

Led mig hem, Det kommer en ny tid, Det ljusnar nu, Det blev så stilla, Det finns en källa- kom nu till källan,
Sammanlagt 20 sånger

CD 20€

Gyllne morgon, Guldgrävar sången, En fast och säker grund, I en gyllne kaross, Kärlek vid som oceaner
13 sånger

CD 20€

Wilken vän vi har i Jesus, Jag skall aldrig tvivla mer, I Herrens händer,
sammanlagt 13 sånger

CD 20€

Alla Tidens kortpaket med 40 st. nya kort.
Du får 20 st extra kort på köpet Grattis, barn, djur, tankvärda ord, bibelspråk
Ditt pris 22€

PURMOGÅRDEN I PURMO
Årets sista Dragspelsfestival
söndag 19 november kl 14.00

med ett 15-tal dragspelare och musiker i TRO, HOPP och KÄRLEK Sång: **Torolf Prost, Lisbeth o. Jan-Erik Wenman, Rolf Sjöbacka, Sven-Erik Syrén m.fl.**
Allsång från Barnatro & Pärleport. Servering, bokbord,
Fritt inträde

Charter Engelsbo från Övermalax kl 11.00, Bygdegården Bränno 11.10, Vasa stadshus 11.30, Oravais ABC 12.20.
Busspris 40€/person, Oravais 30€/person ingår kaffe+smörgås
Ring Syrén senast 17 november tel. 050-301 6598

Hjärtligt Välkommen
Vi tackar den trogna publiken samt alla församlingar, ungdomsföreningar för 2017 års festivaler. BB-Teamet r.f.

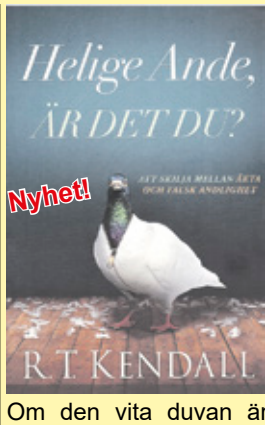
Finlands svenska väggkalender för 2018 med tankvärda ord och bibeltexter
 10€/st 16€/ 2 st 29€/5st

Akvarell målningar med bibeltexter av Kerstin Svensson 12,90€ / st.

Cliv in i världshuset Red Door Inn, en underbar plats längs med den natursköna norra kustlinjen på Prince Edvard. Det är en plats där sårade kan bli läkta, brustna kan finna förlåtelse och de ensamma kan finna gemenskap. Varför inte stanna ett tag?
 368 sidor **25,00€**

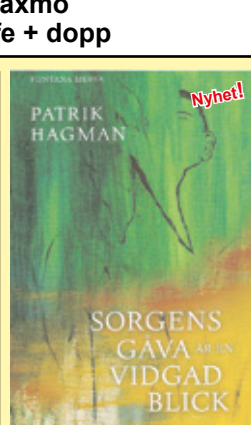

Om den vita duvan är en symbol på den helige Ande, och gråduvan är en symbol på en falsk ande, hur kan du veta vilken av dem som har landat i din församling? Det många menar vara Anders verkliga närvaro är tyvärr allt för ofta ingenting ... Läs boken!
 229 sidor **23,00€**

Hiimlen finns på riktigt. Det är inte bara en vacker saga om en stad ovan molnen, som man kan läsa om i Bibeln utan en fysisk plats som i allra högsta grad är en verklighet. Vi är många som kan berätta om att livet inte tar slut när kroppen upphör att fungera. Det är ungefär som när den där skylten med texten "Fortsättning följer" dyker upp i slutet av ett intressant och spännande TV-program. Det finns en fortsättning på tillvaron när det jordiska livet tar slut.
Boken innehåller vanliga svenskers egna berättelser om hur det är att besöka andra sidan.
 Inbunden 128 sidor **24,90€**

Paul Salo skildrar barndomsupplevelser från krigstiden som rykten om krig, oron, saknaden av pappa och följder av kriget. Boken riktar sig till hela familjen. Den vill också visa på vad landets självständighet innebär och skapa medkänsla för barn som far illa i krig...
 229 sidor **20,00€**

Patrik Hagmans son dör i cancer sex år gammal. Bara något år efter dör hans fru i en plötslig hjärnblödning. Från att leva familjeliv blir han helt ensam. Om hur tron påverkar sorgen och hur sorgen påverkar tron. Det är en berättelse om vad som blir kvar. Läs fortsättningen av boken.
 188 sidor **27,90€**

Alla Tidens julkortpaket med 40st. olika kortmotiv, ljus, blommor, landskap, Jesu födelse, barn, m.fl samt 5 stycken nya dubbla kort ingår i paketet.
Ditt pris 22€

Om Du beställer vårt Nya kortpaket eller julkortpaket får du **Gratis Finlandssvenska Vägglendern för 2018 värde 10€**

Kulspetspennor
 st. Var dag är en sällsam gåva
 st. Blott en en dag
å 1,30€/st. 4 st. å 5€

Dagens Lösen för 2018
Den lilla finlandssvenska Andaktsboken som berör med bibelord och en bön för Årets alla dagar. **9,80€**

Sänd in din beställning till Sven-Erik Syréns förlag, Norrfjärdsvägen 44, 66640 Maxmo tfn. 06-345 0190, 050-301 6598, sven-erik.s@hotmail.com

Namn: _____
Adress: _____
Tel: _____
10 dagars betalningstid, faktura kommer med.

Kropp och själ är en helhet och det är viktigt att odla vanor som ger god hälsa. Men det är även helt avgörande att bearbeta och läka dina inre sår så att de inte fastnar inom dig. Hur gör man då för att må bra? Boken är till dig som vill växa.
 250 sidor **23,00€**